

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ID 8895
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
професору Боднар І.Р.

Відгук

офіційного опонента професора, доктора медичних наук
Неханевича Олега Борисовича,
на дисертаційну роботу
Басенко Людмили Ігорівни
на тему «**ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ
РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА**»,
подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
з галузі знань 22 Охорона здоров'я,
за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційної роботи є надзвичайно актуальною в умовах зростання поширеності розладів аутистичного спектра серед дітей (у 1 дитини зі 100 (показник відповідає середньому значенню за даними ВООЗ)) та необхідності міждисциплінарного підходу до їх супроводу. На сучасному етапі розвитку галузі фізичної терапії в Україні особливої ваги набуває створення та впровадження ефективних програм втручання, орієнтованих на потреби не лише дитини, але й родини як ключового середовища підтримки. Недостатня кількість апробованих моделей фізичної терапії для дітей із РАС дошкільного віку, зокрема тих, що враховують сімейно-орієнтований підхід та сучасні стандарти функціонального оцінювання (наприклад, за моделлю МКФ), зумовлює потребу в цілеспрямованих наукових розробках у цьому напрямі. Запропонована авторкою система фізичної терапії відповідає актуальним викликам реабілітаційної сфери, інтегрує сучасні світові підходи та спрямована на підвищення якості життя дитини із РАС та її родини.

Враховуючи вищезазначене, дисертаційна робота Басенко Л.І. є своєчасною, затребуваною як науковою спільнотою, так і фахівцями практичної сфери охорони здоров'я, зокрема фізичних терапевтів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми «Удосконалення підходів до фізичної терапії осіб, які мають або можуть зазнати обмеження функціонування» (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК, протокол № 4 від 09.02.2021 р.) плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2025 рр.

Роль авторки, як співвиконавиці тем полягала в розробленні й теоретико-методологічному обґрунтуванні та апробації сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей із РАС; нагромадженні й узагальненні теоретичних та емпіричних даних.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, вирізняються високим ступенем обґрунтованості. Це забезпечено належним доббором методів наукового дослідження, які спрямовані на комплексне оцінювання дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра (РАС), а також ретельним аналізом сучасної наукової літератури (193 джерела) та репрезентативною вибіркою обстежених.

Дизайн дослідження є методично обґрунтованим і сприяв отриманню достовірних результатів, а використання методів математичної статистики забезпечило глибокий і об'єктивний аналіз емпіричних даних.

Мета і завдання дисертаційної роботи мають чітке науково-прикладне спрямування та пов'язані з актуальною проблемою — створенням сімейно орієнтованої програми фізичної терапії та системи контролю для дітей дошкільного віку із РАС. Завдання дослідження є конкретними, логічно пов'язаними з метою та повністю спрямованими на її досягнення. Для їх реалізації авторкою використано методи теоретичного і емпіричного рівнів, зокрема соціологічні, функціональні, а також методи математичної статистики.

Чітка структура дисертаційної роботи, послідовність її реалізації, системний аналіз отриманих результатів дозволили сформулювати науково обґрунтовані положення та підтвердити достовірність одержаних результатів.

Достовірність результатів дослідження та наукова новизна забезпечені методологічною обґрунтованістю обраного дизайну дослідження, використанням валідних інструментів оцінювання функціонального стану дітей із РАС, репрезентативністю вибірки досліджуваних, а також застосуванням адекватних методів математичної статистики для аналізу результатів. Сформульовані автором положення наукової новизни визначають, що: уперше обґрунтовано структуру й зміст сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра, яка окрім втручань фізичної терапії, обстеження, консультування та контролю, передбачає удосконалення та корегування рухових функцій, формування рухових навичок у дітей, а також освіту для батьків та активне залучення їх до реалізації мети й завдань для розвитку дитини; уперше для індивідуалізації мети, завдань реабілітації, вибору втручань, моніторингу та корегування впливу програми обґрунтовано та розроблено систему оцінювання й контролю сформованості рухових навичок з врахуванням віку дитини із РАС, її рухові функції та рівня обмеження життєдіяльності; уперше розроблено організаційну структуру, зміст та принципи упровадження освітнього компонента для батьків у межах сімейно орієнтованої програми фізичної терапії; удосконалено інформацію про якість життя батьків під час упровадження сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей дошкільного віку із РАС з активним залученням батьків до реалізації втручань та набули подальшого розвитку дані рівня обмеження життєдіяльності, рівня рухових функцій і сформованості рухових навичок у дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувачки в опублікованих працях. За результатами виконаної дисертаційної роботи опубліковано 9 публікацій, зокрема 4 статті у фахових наукових виданнях України, що відповідає вимогам щодо висвітлення наукових результатів дисертаційного дослідження Постанови КМУ «Про затвердження

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (від 12 січня 2022 року №44) та 5 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Узагальнені теоретичні положення та результати емпіричного дослідження, отримані в межах дисертаційної роботи, знайшли практичне застосування в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю «Терапія та реабілітація» у Хмельницькому національному університеті та Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка. Зокрема, результати дослідження інтегровано в зміст навчальної дисципліни «Фізична терапія в педіатрії» у вигляді теоретичних і методичних матеріалів щодо використання інструментів функціонального обстеження дітей із РАС, системи контролю якості фізичної терапії та програми втручань із залученням батьків. Крім того, апробовану програму сімейно орієнтованої фізичної терапії та її компоненти впроваджено в практичну діяльність громадської організації «Агапе» (м. Хмельницький), що підтверджується відповідними актами впровадження. Це засвідчує як практичну значущість роботи, так і можливість її успішної адаптації в умовах реальної клінічної й освітньої практики.

У поданій дисертаційній роботі, а також у наукових публікаціях, що відображають її основні результати, відсутні ознаки порушення академічної доброчесності, зокрема фабрикації, фальсифікації або плагіату. Здобувачка коректно посилається на використані джерела, а представлені емпіричні дані мають ознаки самостійного збору та обробки. Матеріал подано з дотриманням принципів біоетичної комісії Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського щодо організації й застосування методів (лист від 5 березня 2025 року, № 27).

Практична значущість полягає в розробленні та впровадженні сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей молодшого шкільного віку із розладами аутистичного спектра, що передбачає активну участь батьків у реалізації її компонентів. Програма є адаптивною для використання як у межах

діяльності реабілітаційних центрів, так і в умовах домашньої терапії, спрямованої на підвищення рівня функціонування дитини із РАС та покращення якості життя її родини.

Окрему цінність становить розроблена система моніторингу ефективності втручання, яка включає рекомендації щодо добору валідних інструментів та індикаторів оцінювання рухових функцій, сформованості рухових навичок і обмежень життєдіяльності відповідно до вікових норм. Запропоновані підходи узгоджуються з положеннями Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ-ДП) і можуть бути ефективно використані фахівцями мультидисциплінарних команд, зокрема фізичними терапевтами, у процесі планування, реалізації та оцінювання терапевтичних втручань.

Оцінка структури, змісту та оформлення дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, наукову новизну, а також практичне значення, особистий внесок здобувачки та апробацію.

У першому розділі «Сучасні підходи в реабілітації дітей із розладами аутистичного спектра» здійснено комплексний аналіз науково-теоретичних засад фізичної терапії дітей із розладами аутистичного спектра (РАС), визначено ключові підходи до реабілітації, охарактеризовано специфіку психомоторного розвитку та рухових порушень у дітей цієї категорії. Окрему увагу приділено ролі сім'ї у реабілітаційному процесі, що дозволило обґрунтувати доцільність застосування сімейно орієнтованого підходу.

Другий розділ присвячено методологічним аспектам дослідження. Докладно описані соціологічні, функціональні, статистичні методи та інструменти оцінювання (PEDI, PBS, SF-12). Представлена система збору та аналізу емпіричних даних демонструє належний рівень валідності та надійності дослідження. Окрема увага приділяється логіці структурування етапів дослідження, що демонструє його послідовність та наукову валідність.

У третьому розділі представлено модель сімейно орієнтованої фізичної терапії, детальний опис її компонентів (терапевтичного, освітнього, моніторингового, консультативного). Обґрунтовано вибір індикаторів оцінювання та методів корекції, запропоновано схеми занять і структуру втручань. Важливою особливістю є впровадження освітнього компоненту для батьків, що є новим для національного контексту. Цей розділ формує основу для практичної реалізації програми.

У четвертому розділі наведено результати апробації програми на експериментальній вибірці. Показано позитивну динаміку показників мобільності, рівноваги, сформованості рухових навичок, а також покращення психоемоційного стану батьків. Отримані статистично значущі дані демонструють ефективність залучення батьків до процесу фізичної терапії. Розділ має важливе практичне значення як доказ ефективності інтегрованого підходу.

П'ятий розділ підсумовує теоретико-практичне значення отриманих результатів, вказує на прогалини сучасної системи реабілітації в Україні й перспективи масштабування програми. Акцентовано увагу на потребі інтеграції сімейно орієнтованих підходів у систему охорони здоров'я та освіти, а також на потенціалі впливу ФТ на інші сфери розвитку дитини.

Оформлення дисертації виконано на належному науковому рівні, з дотриманням вимог до академічного письма, належною структурною впорядкованістю, правильним використанням наукового апарату, що забезпечує легкість сприйняття матеріалу та логічну послідовність викладу.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту та оформлення дисертації:

1. У розділі 4 послідовність викладення отриманих результатів мала б відповідати послідовності викладенню інструментів оцінювання у другому розділі.
2. У роботі досить докладно охарактеризовано особливості дітей із РАС, однак доцільним виглядає детальніше обґрунтувати, чому саме

дошкільний вік визначено як пріоритетний для реалізації сімейно орієнтованої програми фізичної терапії.

3. Хоча опис освітнього компонента є змістовним, варто було б надати приклади дидактичних матеріалів, схем або фрагментів занять, що підвищило б прикладну цінність програми.
4. У дисертаційній роботі запропоновано сімейно орієнтовану програму фізичної терапії, адаптовану до потреб дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. Водночас структура та компоненти програми мають універсальний характер, що потенційно дозволяє її застосування у роботі з іншими нозологічними групами дітей або в умовах різних інституцій — освітніх, медичних, соціальних. У зв'язку з цим прошу надати відповідь на запитання, чи розглядає здобувачка можливість трансферу програми в інші контексти, а також чи не суперечить це заявленій науковій новизні, яка передбачає вузьку спрямованість на дітей із РАС? Таке уточнення дозволило б глибше оцінити потенціал масштабування розробки без знецінення її цільового призначення та авторського внеску.
5. Прошу уточнити, якими були основні проблеми, з якими Ви стикались при з активному залученні батьків до реалізації втручань у дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра?

Висновки. Дисертаційна робота Басенко Людмили Ігорівни на тему «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра», є самостійним, завершеним кваліфікаційним науковим дослідженням, виконана здобувачем особисто, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. В роботі наведено нове вирішення актуального питання сфери охорони здоров'я — запропонована сімейно орієнтована програма фізичної терапії для дітей дошкільного віку із РАС.

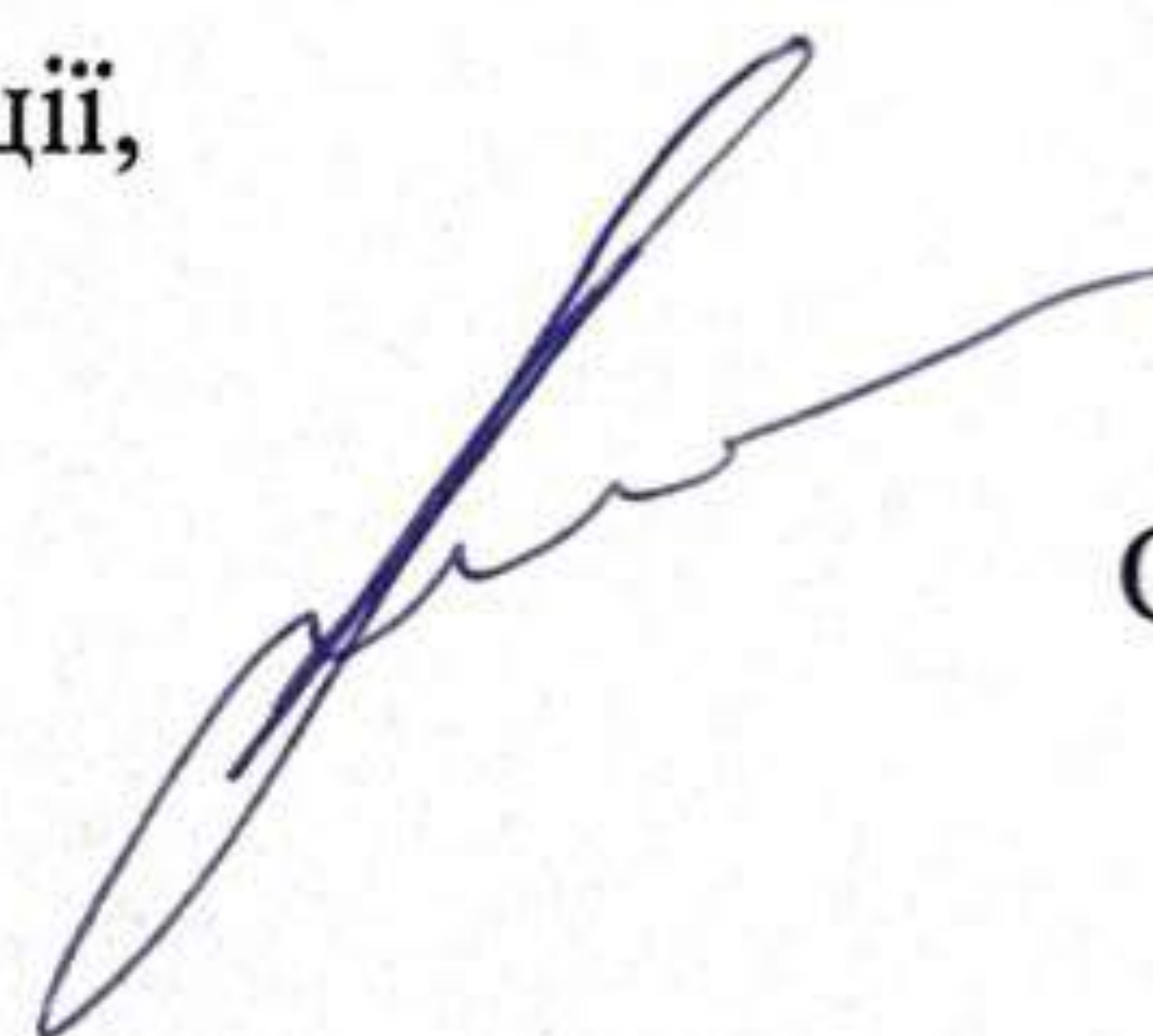
Зауваження до роботи не принципові, не знижують цінності отриманих результатів, опубліковані авторкою праці відображають матеріали дисертаційного дослідження.

Робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка Басенко Людмила Ігорівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 22 Охорона здоров'я, за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри фізичної реабілітації,
спортивної медицини та валеології
Дніпровського державного
медичного університету

23.05.2025

Олег НЕХАНЕВИЧ

